

Innspill til strategi for Norges samarbeid med Verdensbanken

Kjære Statssekretær Håheim,

Takk for invitasjonen til å bidra til regjeringens arbeid med en ny strategi for Norges samarbeid med Verdensbanken frem mot 2030. Dette arbeidet kommer på et tidspunkt der det internasjonale utviklingslandskapet er i sterk endring, med utviklingsland som presses av økende gjeldsbelastning, nye økonomiske sjokk, flere kriser, klimarisiko og en global økonomi som i stadig mindre grad prioriterer fattigdomsbekjempelse gjennom tradisjonell bistand.

Dette betyr at måten vi bruker hver enkelt bistandskrone på blir enda viktigere enn før. Verdensbankens fond for de fattigste (IDA) er – og vil forbli – bærebjelken i det globale utviklingssystemet. Den er ikke perfekt og den bør reformeres videre. Men den er den viktigste institusjonen vi har, fordi den kombinerer finansiering med kunnskap, ansvarlighet og standardsetting, og er målrettet mot de fattigste landene. Der private aktører og bilaterale långivere gir rask kapital uten vilkår, gir IDA kapital som styrker institusjoner og bygger systemer. Der fond fragmenterer innsatsen, samler IDA den.

I en slik virkelighet bør Norge se sitt samarbeid med Verdensbanken, spesielt IDA, som mer enn et bistandsverktøy – det bør være en del av vår langsiktige strategi for å bidra til en stabil og motstandsdyktig verden med mindre ulikhet og mindre fattigdom. Dette er spesielt viktig nå som den geopolitiske konkurransen om innflytelse i det globale sør øker.

Vi mener derfor at Norges strategi må ta utgangspunkt i at Verdensbankens IDA blir selve bærebjelken i en fremtid hvor tradisjonell bistand blir knappere, mens mobilisering av kapital – både internasjonal og innenlands i utviklingsland – blir stadig viktigere. I dette bildet bør Norge være en konsekvent forsvare av multilaterale løsninger, nasjonalt eierskap og bærekraftige investeringer.

Vi anbefaler derfor følgende:

1. IDA må gjenreises som hovedkanalen for norsk bistand til langsiktig utvikling, ulikhet og fattigdomsbekjempelse.

Verdensbankens IDA er et av de mest treffsikre verktøyene vi har for fattigdomsrettet innsats. Dette er kanalen der midlene faktisk går til de fattigste landene, og der landene selv setter prioriteringene – ikke vi. **Over tid har Norge gitt en stadig mindre del av bistanden gjennom IDA: over 20 % på slutten av 60-tallet, rundt 9 % på 90-tallet og bare 4,4 % i 2023.** Denne nedgangen har gått parallelt med fremveksten av stadig flere fond tilknyttet banken. Dette er feil retning. Strategien bør slå fast at IDA skal være Norges standardvalg for støtte til Verdensbanken. Utgangspunktet bør være: “Hvis IDA allerede gjør dette – hvorfor ikke bruke IDA?”. Når vi velger fond fremfor IDA, velger vi mindre nasjonalt eierskap, mer giverstyring, mer kompleksitet, mer fragmentering og høyere kostnader. Vi må derfor styrke kjernefinansieringen til IDA – for her får vi mest fattigdomsbekjempelse per krone. Norge bør ha et mål om å øke støtten til IDA. Hva med å sette et mål om at minst 15% av norsk bistand skal gå til IDA innen 2030?

I dagens geopolitisk krevende landskap er IDA også et strategisk verktøy for å styrke Norges posisjon som en langsiktig, forutsigbar samarbeidspartner for det globale sør. IDA leverer på områder som er direkte relevante for global stabilitet – som statsbygging, sosiale sikkerhetsnett, gjeldshåndtering og motstandsdyktige offentlige tjenester – og er derfor ikke bare et utviklingspolitisk virkemiddel, men også et utenriks- og sikkerhetspolitisk verktøy. Ved å satse mer på IDA bidrar Norge til å motvirke den økende fremveksten av fragmentert finansiering, uansvarlig utlån og geopolitisk konkurranse om innflytelse. Et sterkt IDA gagnar dermed både fattige land og norske interesser i en mer stabil og forutsigbar verden.

Selv om IDA ikke gir den samme donorprofileringen som tematiske fond, kan Norge styrke synligheten av sin IDA-støtte gjennom målrettet samarbeid med Verdensbanken. Dette kan gjøres ved å synliggjøre Norges bidrag i bankens kommunikasjon, resultatanalyser og landpresentasjoner, og gjennom et tettere partnerskap mellom norske ambassader og Verdensbankens landkontor for å vise frem IDA-finansierte resultater. Norge kan også løfte fram tematiske prioriteringer i IDA-forhandlingene og bidra til bedre dokumentasjon av resultater, slik at norske prioriteringer og bidrag tydeligere kommer fram.

2. Bruk IDA som en målestokk (benchmark) og førstevalg der dette er relevant. Gitt begrunnelsen ovenfor bør IDA fungere som benchmark for vurdering av andre multilaterale mekanismer, og som et foretrukket alternativ for Norad og UD når det gjenstår midler på poster under programområde 03 mot slutten av budsjettåret.

3. Bruk fond kun unntaksvis og reduser antall fond betydelig (både FIF-er og TF-er). De siste årene har det blitt flere fond, partnerskap og tematiske ordninger rundt Verdensbanken. Mange av dem er i praksis etablert for å synliggjøre donorers egne prioriteringer og ønsket om å “sette fotavtrykk”.¹ Det har vært en måte for givere – inkludert Norge å vise profil, mer enn en måte å hjelpe mottakerlandene på. Dette er et system der vi som givere sitter med kontrollen, mens landene som skal motta midlene må navigere i et stadig mer komplisert finansieringslandskap. Der vi får synlighet, får de mer rapportering. Der vi får styring, får de mindre eierskap.

Verdensbanken har selv pekt på utfordringene med antallet fond de forvalter i dag. Når en så stor del av bankens rådgivnings- og analysearbeid finansieres gjennom eksterne fond, blir det vanskelig å planlegge langsiktig og prioritere strategisk. I praksis betyr dette at bankens kapasitet bindes opp i donorstyrte prosesser, fremfor å styrke kjernevirksomheten til IDA. [CGD](#) har også vist at TF-er trekker bankens virksomhet i retning av giveragendaer og gir uforholdsmessig stor innflytelse til de rikeste landene – i motsetning til IDA og IBRD, der styringen er mer balansert og representativ. Fond skaper ekstra budsjettlinjer, dobbel rapportering, parallelle styringsstrukturer og høyere transaksjonskostnader. Derfor er vår anbefaling klar: UD bør kraftig redusere antall fond, initiativer og mekanismer som Norge støtter, og gi mer konsentrert støtte til IDA. I en tid der global bistand er i reell nedgang, har vi rett og slett ikke råd til å fortsette med et system som produserer mer kompleksitet enn effekt.

UD bør utarbeide klare kriterier for når Norge skal støtte Verdensbankens fond, slik at fond kun brukes unntaksvis og der de tilfører tydelig merverdi. Kriteriene bør omfatte et tak på hvor

¹ Les mer økningen i antall fond og fragmenteringen av norsk multilateral støtte i følgende notat: [Langsikt - Effektivisering av norsk bistand gjennom FN og Verdensbanken](#)

mange fond Norge støtter, krav om dokumenterte resultater og addisjonalitet, samt minimumsstørrelse på norske bidrag for å sikre reell påvirkning. Fond bør primært prioriteres når de styrker Verdensbanken på områder der banken i dag har lav kapasitet eller trenger faglig oppbygging. En slik tilnærming vil redusere fragmentering og gjøre norsk innsats mer strategisk og effektiv.

4. Husk på at Verdensbanken er motvekten til “dårlig gjeld” og styrk deres arbeid med gjeldshåndtering. Mange utviklingsland har de siste årene fått økende deler av sin finansiering fra aktører som ikke stiller krav til åpenhet, sikkerhet eller ansvarlig forvaltning. Dette er en utfordring for både økonomisk stabilitet og nasjonalt handlingsrom. Verdensbanken er en av få aktører i verden som faktisk bidrar til å bygge systemer for ansvarlig gjeldshåndtering, bedre offentlig forvaltning og mer robuste institusjoner. Gjennom krav til transparens, gjeldsbærekraft og gode styringsrutiner bidrar banken til mer selvstendige og motstandsdyktige økonomier. Dette er i Norges interesse å støtte opp om.

Norge bør arbeide for en sterkere og mer operativ kobling mellom Verdensbanken og IMF. Tett koordinering mellom IMF-programmer og Verdensbankens investeringer er særlig viktig i land med høy gjeldsbelastning, slik at makroøkonomiske rammer ikke hindrer satsinger på helse, utdanning og jobbskaping. Norge bør også fremme felles reformer for nasjonal ressursmobilisering – som digitale skattesystemer og tiltak mot kapitalflukt – og etterspørre mer samordnet gjeldshåndtering og åpenhet mellom de to institusjonene.

5. Norge må være en tydelig forkjemper for å flytte mer makt og ressurser til det globale sør. Verdensbanken er på ingen måte perfekt. Dagens styringsstruktur og stemmevektning gjenspeiler fortsatt verdensøkonomien slik den så ut på 1950-tallet, ikke det globale maktbildet i 2025. Store vekstøkonomier som India, Brasil og Indonesia – sammen med flere afrikanske land som utgjør en økende andel av global befolkning og fremtidig vekst – har fortsatt uforholdsmessig lav innflytelse i bankens råd og beslutningssystemer. Dette gapet undergraver legitimiteten i Verdensbankens arbeid og svekker gjennomføringskraften når reformer og investeringer skal forankres nasjonalt.

Norge bør derfor støtte en gradvis og forutsigbar omfordeling av stemmevekter og styreposisjoner, samt arbeide for sterkere representasjon av lav- og mellominntektsland i tekniske komiteer, ekspertgrupper og operasjonelle prosesser. Et mer balansert eierskap øker bankens politiske legitimitet, reduserer avstanden mellom beslutninger og realiteter på bakken, og gjør det lettere å få gjennomført tiltak innen fattigdomsreduksjon, sosiale sikkerhetsnett, tjenestelevering og økonomiske reformer. Når landene som er mest berørt av Verdensbankens beslutninger også har reell innflytelse over dem, øker både kvaliteten, forankringen og effekten av bankens arbeid.

6. Norge bør arbeide for at Verdensbanken forplikter seg sterkere til lokal forankring i utforming og gjennomføring av prosjekter. Det innebærer krav om reelle konsultasjoner med lokale aktører – fra sivilsamfunn og kvinneorganisasjoner til desentraliserte myndigheter – før større investeringer godkjennes. Bankens bør samtidig pålegges å rapportere systematisk på hvordan disse innspillene faktisk påvirker prosjektets design, budsjettprioriteringer og implementering. En slik tilnærming styrker lokal legitimitet, reduserer operasjonell og politisk risiko, og øker sannsynligheten for varige utviklingsresultater i sårbare og komplekse kontekster.

7. Styrk Verdensbanken som en systembygger. Verdensbanken har en unik rolle som systembygger fordi den ikke bare finansierer enkeltprosjekter, men utvikler selve maskineriet som gjør at land kan levere tjenester til befolkningen sin. Det innebærer å etablere og forbedre konkrete strukturer som:

- **institusjonsbygging og kapasitetsutvikling** i nøkkelinstitusjoner som finansdepartementer, skatteetater, revisjonsmyndigheter, tilsyn og regulatoriske organer – slik at landene får bedre styring, mindre korrupsjon og større evne til å finansiere og gjennomføre egen utvikling.
- **sosiale sikkerhetsnett** som identifiserer, registrerer og støtter sårbare husholdninger gjennom digitale registre, kontantoverføringer og målrettede ordninger.
- **skatte- og innkrevingssystemer** som gjør at stater kan finansiere egen utvikling og redusere avhengigheten av bistand.
- **offentlig finansforvaltning** som sikrer budsjett disiplin, reduserer korrupsjon og gjør at penger faktisk når skole, helse og infrastruktur.
- **tjenesteleveringskjeder** som gjør helse- og utdanningssystemer funksjonelle – fra rekruttering av lærere til logistikk for medisiner.
- **nasjonale varslings- og beredskapssystemer** for klima, matkriser og epidemier.
- **regulatoriske rammer** som gjør at privat sektor kan investere og skape arbeidsplasser.

Dette er strukturer som må bygges og vedlikeholdes over år, ofte tiår – noe få andre aktører har kapasitet til. Verdensbankens kombinasjon av langsiktig finansiering, faglig kompetanse og politisk dialog med finansdepartementer gjør banken bedre posisjonert enn noen annen til å bygge slike systemer. I en tid der mange land står i gjeldskrise, klimarisiko og svekket statlig kapasitet, er nettopp disse grunnleggende systemene avgjørende for å beskytte de mest sårbare, skape økonomisk stabilitet og redusere behovet for gjentatt nødhjelp. Å styrke Verdensbankens rolle som systembygger er derfor en av de mest effektive investeringene Norge kan gjøre for å sikre varig fattigdomsreduksjon og robust utvikling.

8. Styrk koblingen mellom humanitær innsats og langsiktige utviklingsinvesteringer i Verdensbanken. Norge bør arbeide for at Verdensbanken utvikler en mer integrert tilnærming i sårbare og kriserammede stater, der humanitær respons, tidlig gjenoppbygging og langsiktige investeringer sees i sammenheng. Dette innebærer bedre koordinering med FN og humanitære aktører, mer systematisk bruk av fleksible mekanismer som CERC og Crisis Response Window, samt styrking av tidlig varslings, risikoforebygging og støtte til fordrevne og vertslend. En slik helhetlig tilnærming kan redusere behovet for gjentatt nødhjelp og samtidig bygge varige systemer som gir bedre beskyttelse for sårbare grupper.

9. Fremtidige gjennomganger av Norges støtte til Verdensbankens fond bør involvere en uavhengig tredjepart for å sikre mer konsistente og sammenlignbare vurderinger på tvers av de mange trust funds og FIF-er banken forvalter. Verdensbankens fondslandskap er komplekst, med store variasjoner i formål, styringsmodeller, kostnadsnivå, resultater og grad av integrering i bankens kjerneportefølje. En ekstern aktør kan etablere felles metodikk for å vurdere addisjonalitet, kostnadseffektivitet, etterspørsel fra mottakerland og faktisk systemeffekt, og samtidig avdekke overlapp og fragmentering som kan være vanskelig å se internt. Dette vil gi UD og Norad et mer solid beslutningsgrunnlag for hvilke fond som bør prioriteres, hvilke som

kan fases ut, og hvor Norge kan bidra til at Verdensbanken leverer bedre på sine kjerneoppgaver.

Konkrete innspill til utkastet:

- Strategien lister en lang rekke mål, men mangler en reell prioritering mellom dem. Det kan svekke implementeringen av den. 3-5 overordna resultatområder bør defineres. Ideelt sett bør strategien også være eksplisitt på hva som skal nedprioriteres.
- Dokumentet beskriver geopolitisk konflikt godt, men sier lite om hvordan Norge faktisk kan navigere stormaktsrivalisering i praksis. Er det noen temaer som kan oppfattes som nøytrale hvor Norge faktisk kan bygge bro? F.eks sosiale sikkerhetsnett, sult, forebygging og kriserespons?

Vi viser ellers til vårt notat [Effektivisering av norsk bistand gjennom FN og Verdensbanken](#) fra januar 2025 som inkluderer en grundig gjennomgang av og flere politiske anbefalinger knyttet til norsk støtte til Verdensbanken.

Med vennlig hilsen

Cindy Robles
Seniorrådgiver
cindy@langsikt.no

Eirik Mofoss
Daglig leder
eirik@langsikt.no